

ЗВІТ ПРО ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ ПРОЄКТУ ПРОГРАМИ ЄДИНОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ З МЕТОДОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Найменування органу виконавчої влади, який проводив обговорення:
Міністерство освіти і науки України.

2. Зміст питання або назва проєкту документу, що виносилися на обговорення:

Проєкт програми єдиного вступного випробування з методології наукових досліджень (далі – проєкт програми ЄВВ), який розроблено відповідно до частини одинадцятої статті 44 Закону України «Про вищу освіту», абзацу четвертого пункту 17 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502), абзаців п'ятого, тринадцятого пункту 5 розділу 1, пункту 6 розділу 7 Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2025 року № 168, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 лютого 2025 року за № 312/43718, підпункту 2 пункту 2 розділу 3 Порядку організації та проведення в 2025 році вступних випробувань, що проводяться з використанням організаційно-технологічних процесів здійснення зовнішнього незалежного оцінювання для вступу на навчання для здобуття ступеня доктора філософії, доктора мистецтва, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 05 березня 2025 року № 410, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18 березня 2025 року за № 434/43840.

Проєкт програми ЄВВ складається із чотирьох розділів: Наука та наукові дослідження в сучасному світі 25%, Загальне уявлення про методологію наукового дослідження 45%, Система організації наукової діяльності 24%, Представлення наукових досліджень 6%.

Громадське обговорення проводилося у формі електронних консультацій. Проєкт програми ЄВВ було розміщено 18 квітня 2025 р. на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України за посиланням: <https://mon.gov.ua/news/mon-proponuie-do-hromadskoho-obhovorennia-proiekt-prohramy-iev-v-z-metodolohii-naukovykh-doslidzhen-dlia-vstupu-na-navchannia-dlia-zdobuttia-osvitnoho-stupenia-doktora-filosofii>.

Зауваження та пропозиції до зазначеного проєкту приймалися до 01.05.2025 року на електронну пошту: svitlana.didusenko@mon.gov.ua.

Контактна особа для надання консультацій: Світлана Дідусенко, тел. (044) 481-32-18

3. Інформація про осіб, які взяли участь в обговоренні:

Протягом встановленого для обговорення з громадськістю терміну надійшли зауваження та пропозиції від 17 адресантів:

imagine.derkachev@gmail.com;

Шпачинського Ігоря Леонідовича, доцента, к.філос.н., migeya@ukr.net;

Грішина Костянтина, студента Київського політехнічного інституту ім. Ігоря Сікорського. Випускника магістратури Інституту прикладного системного аналізу,

constantine1223h@gmail.com;

Ректорату Запорізького державного медико-фармацевтичного університету,
hromyleva.olga@gmail.com;

Юськів Христини Тарасівни, лікар-невролог м. Львів, christiayu3@gmail.com;

Морозова Ігоря, ihormorozoff@gmail.com;

Федика Володимира, woods.contactme@gmail.com;

Громадської організації «Українське науково-освітнє ІТ товариство» (ГО «УНІТ»)
pouseit@gmail.com;

Національної академії наук України, Yazvynska@nas.gov.ua;

Львівської національної академії мистецтв, office@lnam.edu.ua;

Наталії Зінченко, к.філос.н., доцента ЗВО кафедри філософії і суспільних наук
Полтавського державного медичного університету, n.zinchenko@pdmu.edu.ua та

Галини Мороховець, к.пед.н, завідувача аспірантурою наукового відділу, доцента ЗВО
кафедри громадського здоров'я з лікарсько-трудовою експертизою Полтавського
державного медичного університету, g.morokhovets@pdmu.edu.ua;

Олени Хіль, ректора Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової,
olena_khil@odma.edu.ua;

Національної академії педагогічних наук України;

Kalantarova Olena, kalantarova.olena@gmail.com;

Тарароєва Яків Володимировича, доктора філософських наук, професора, професора
кафедри філософії НТУ «ХПІ», tarjv2010@gmail.com;

Іщук Наталії, професора кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О.
Богомольця, ishchuknb@gmail.com;

Бахрушина Володимира, професор, д.ф.-м.н., vladimir.bakhrushin@gmail.com.

4. Інформація про пропозиції, що надійшли до Міністерства освіти і науки України за результатами обговорення:

Загальні пропозиції:

imagine.derkachev@gmail.com:

документ «проект ЄВІ» має багато розмитих формулювань, або пунктів визначень які мені навіть не вдається знайти в 6 посібниках та інтернеті. Будь ласка хотілося б фінальному бачити конкретніше ці моменти.

Шпачинський Ігор Леонідович, доцент, к. філос. н., migeya@ukr.net:

дозволю собі надати деякі поради щодо пропонованого МОН курсу на підставі викладання подібних курсів для магістрів та аспірантів протягом декількох років в МНУ ім. Сухомлинського. Одразу хочу зазначити, що в цілому Ваш курс вельми непоганий. Я б тільки додав такі теми:

1. Парадокс як категорія «Евристики» (наука про творчість).

2. Закони логіки.

Не буду розлого обґрунтовувати, чому саме такі теми, але наприкінці можу ще додати, що крім означених курсів, я викладав протягом декількох років курс «Евристика» (який розробив сам) для бакалаврів механіко-математичного факультету. В найближчому порівнянні він синонімічний до таких понять, як «траблшутинг», «синектика» etc. Відповідно з цього досвіду я і надаю свої пропозиції.

Костянтин Грішин, студент Київського політехнічного інституту ім. Ігоря Сікорського, випускник магістратури Інституту Прикладного Системного Аналізу,
constantine1223h@gmail.com:

прошу додати в нього (або якимось іншим чином повідомити) список основної

літератури/джерел для підготовки до іспиту. Тому що ЄВВ проводиться вперше. Літератури з методології наукових досліджень дуже багато і, наприклад, означення чи списки характерних ознак відрізняються і т.д. Я вже почав готуватися і можу це підтвердити. До того ж, у технічних ВНЗ на дисципліну «методологія наукових досліджень» відводилось менше годин, ніж у гуманітарних.

Ректорат Запорізького державного медико-фармацевтичного університету,
hromyleva.olga@gmail.com:

1. Програма єдиного вступного випробування з Методології наукових досліджень складається з 4-х ємних розділів (наука та наукові дослідження в сучасному світі; загальне уявлення про методологію наукового дослідження; система організації наукової діяльності; представлення результатів наукових досліджень), які містять 86 ключових питань, що потребують глибокого теоретичного і практичного засвоєння. Для відповідей на запитання єдиного вступного випробування передбачені наступні когнітивні рівні: рівень А – знання; рівень В – знання і розуміння; рівень С – знання, розуміння, застосування. Тобто без практичного засвоєння запропонованих питань успішно скласти вступне випробування з Методології наукових досліджень не можливо.

2. В державних медичних університетах України вивчення Методології наукових досліджень студентами спеціальностей «Медицина», «Педіатрія», «Фармація», «Стоматологія» не передбачено. Така навчальна дисципліна в більшості медичних ЗВО є в програмі навчання аспірантів після їх вступу в аспірантуру і вона має важливу для охорони здоров'я України науково-практичну профілізацію. Тому введення єдиного вступного випробування з Методології наукових досліджень для вступу в цьому році в аспірантуру є недоцільним (не може бути іспиту з навчальної дисципліни, яку не вивчали).

3. Введення єдиного вступного випробування з Методології наукових досліджень для вступу в аспірантуру медичних університетів з регульованих спеціальностей з обмеженою кількістю місць, призведе до значного зменшення числа аспірантів зі спеціальностей «Медицина», «Педіатрія», «Фармація», «Стоматологія» і не сприяє ліквідації дефіциту висококваліфікованих медичних кадрів, який склався в Україні.

Іюсків Христина Тарасівна, лікар-невролог м. Львів,
christiayu3@gmail.com:

пропоную як додаток до програми випробувань внести перелік літератури для підготовки, приклади завдань, оскільки у здобувачів освіти, які навчаються у медичних університетах немає жодної дисципліни, яка хоча б ознайомлювала з методологією наукових досліджень.

Ігор Морозов, ihormorozoff@gmail.com:

можливо доречно у програму ЄВВ включити розділ з інформаційно-методичним забезпеченням, який би містив перелік літератури для підготовки до питань зазначеної програми.

Володимир Федик, woods.contactme@gmail.com:

висловлюючи повагу до ініціатив Міністерства освіти і науки України щодо модернізації вступу до аспірантури та підвищення якості підготовки наукових кадрів, змушені звернути увагу на серйозні концептуальні та процедурні вади запропонованого проекту Єдиного вступного випробування (ЄВВ) з методології наукових досліджень, оприлюдненого 18 квітня 2025 року.

Вважаємо запропоновану модель такою, що є передчасною, науково та організаційно

необґрунтованою та не відповідає базовим принципам правової визначеності, академічної доброчесності й освітньої справедливості. Зокрема, зазначаємо наступне:

I. Порухення принципу правової визначеності та доступу до освіти Згідно зі статтею 3 Закону України «Про освіту», одним із принципів державної політики у сфері освіти є забезпечення рівного доступу до якісної освіти. Натомість:

- проєкт Програми ЄВВ оприлюднений менш ніж за 2 місяці до вступної кампанії, що є кричущим порушенням принципу своєчасності інформування та ставить вступників у нерівні умови;

- на момент публікації програма має статус «проєкту», а отже, її зміст потенційно може змінюватися навіть після початку підготовки вступників;

- за відсутності затверджених джерел, прикладів тестових завдань чи навіть специфікацій формату іспиту, вступники позбавлені можливості здійснювати цілеспрямовану, рівну і справедливую підготовку.

Таким чином, реалізація ЄВВ у 2025 році у запропонованому вигляді створює дискримінаційні умови для здобувачів освіти та порушує статтю 53 Конституції України.

II. Конструктивна непридатність програми ЄВВ Програма в нинішній редакції:

- має надмірний обсяг, що фактично відповідає повноцінному курсу з методології на рівні аспірантури (понад 100 підтем);

- вимагає знань не лише базових понять, а й глибокого розуміння теоретико-філософських, правових та методичних основ науки, що не є обов'язковими у програмах підготовки магістрів з більшості спеціальностей;

- містить положення, не представлені в типовій методичній літературі, а отже, вступники фактично складають іспит з невивченого предмета.

- ЄВВ у такому вигляді дискредитує саму ідею стандартизованого оцінювання та суперечить логіці освітніх рівнів Національної рамки кваліфікацій.

III. Відсутність апробації та публічної експертизи Станом на сьогодні не проведено жодного пілотного тестування; не оприлюднено прикладів тестових завдань, не відомі критерії оцінювання чи мінімальний прохідний бал; не здійснено громадської, фахової, міжгалузевої експертизи самої ідеї ЄВВ, її методичного та правового обґрунтування.

Упровадження обов'язкового іспиту без попередньої верифікації — це пряме порушення наукової та освітньої етики, що може стати підставою для численних апеляцій і навіть судових оскаржень результатів вступу.

IV. Неврахування міжнародних освітніх практик

Жодна країна Європейського простору вищої освіти не вимагає централізованого філософсько-методологічного іспиту для вступу до PhD-програм. Натомість використовується: мотиваційне інтерв'ю; оцінка дослідницької пропозиції; портфоліо з академічними досягненнями.

Запровадження ЄВВ у нинішній формі суперечить євроінтеграційному напрямку освіти України.

V. Невизначеність щодо механізмів реалізації і контролю

Дотепер відсутні відомості про:

- організаційну модель проведення тесту (онлайн, офлайн, дата);
- мову іспиту (українська/англійська);
- способи подання апеляцій;
- безпеку та прозорість процедур оцінювання.

Без наявності регламентів, ЄВВ створює ризик організаційного колапсу в

кампанії 2025 року.

VI. Висновок та пропозиція

З урахуванням наведеного, вимагаємо перенести запровадження ЄВВ з методології наукових досліджень на 2026 рік, передбачивши у 2025 році:

1. Проведення пілотного тестування.
2. Публікацію офіційного банку завдань і затвердженого переліку рекомендованої літератури.
3. Проведення міжгалузевого громадського обговорення.
4. Адаптацію програми до галузевих та міждисциплінарних особливостей PhD-програм.
5. Створення регламенту проведення ЄВВ із зазначенням формату, мови, тривалості, оцінювання, апеляцій.

Наголошуємо, що успіх реформи вступу до аспірантури неможливий без дотримання засад якості, прозорості, справедливості, наукової обґрунтованості та зворотного зв'язку з академічною спільнотою.

Громадська організація «Українське науково-освітнє ІТ товариство» (ГО «УНІТ»), pouseit@gmail.com:

1. Рекомендуємо переглянути доцільність використання когнітивного рівня С (застосування) відповідно до таксономії Блума. Враховуючи, що програматестуєдина для вступників з різних галузей (гуманітарні, технічні, економічні спеціальності тощо), застосування рівня “С” може спричинити викривлення в оцінюванні через різне академічне трактування понять типу «методологія», «критерій», «методика» в різних наукових традиціях.

2. Визначення когнітивного рівня “С” передбачає сформовану здатність оперувати абстрактними поняттями в конкретному фаховому контексті, що не є метою вступного тесту.

У зв'язку з цим пропонуємо:

- залишити лише рівні “А” та “В”, які перевіряють знання та розуміння загальнонаукових концептів;
- або обмежити використання рівня “С” виключно темами, що стосуються академічної доброчесності та етики досліджень.

3. Проєкт програми передбачає високий рівень академічного навантаження, що може створити суттєві труднощі навіть для гуманітарних галузей знань - некажучи вже про представників технічних та природничих спеціальностей. Зважаючи на міждисциплінарність змісту, доцільно:

- розглянути можливість диференціації програми або розроблення варіативних модулів відповідно до напрямку підготовки (гуманітарний/ технічний блок).
- або ж зменшити складність формулювання питань у частинах, що мають міждисциплінарний характер, уникати вузькопрофільної термінології.

Національна академія наук України, Yazvynska@nas.gov.ua:

Вважаємо запровадження іспиту у запропонованому форматі таким, що суперечить чинному законодавству, внутрішній логіці наукового розвитку, традиціям фахової підготовки наукової молоді, і тому є недоцільним.

Вступне випробовування можливе лише з узгодженням його програми з рівнем знань, отриманих у магістратурі. Відповідно до запропонованого проєкту це

Розділ 1. Наука та наукові дослідження в сучасному світі.

МОН доцільно рекомендувати науковим установам і ЗВО, які здійснюють підготовку докторів філософії, у навчальних програмах більше приділяти уваги

методологічним аспектам наукових досліджень, в освітньо-наукових програмах запроваджувати:

курси з методології відповідних дисциплін;

курси, які б навчали сучасним методам дослідницької діяльності, наприклад, роботі з наукометричними базами даних, застосуванню штучного інтелекту для пошуку та швидкого оброблення великих обсягів інформації тощо, та забезпечити науковим установам доступ до цих баз;

курси з методології оцінювання діяльності в науковій сфері.

Умови прийому на навчання для здобуття ступеня доктора філософії визначено у пункті 17 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України про від 23.03.2016 №261 (зі змінами).

Зокрема, ці умови враховують результати єдиного вступного іспиту, проведеного Українським центром оцінювання якості освіти відповідно до законодавства;

вступного іспиту із спеціальності або спеціальностей для міждисциплінарної програми (в обсязі програми рівня вищої освіти магістра з відповідної спеціальності);

інших форм вступних випробувань (іспити, співбесіди, презентації дослідницьких пропозицій чи досягнень). Ймовірно, пропонований іспит з методології належить до інших форм вступних випробувань.

Запровадження все більшої кількості іспитів, постійна зміна правил вступу, запровадження додаткових іспитів для аспірантів, які вже навчаються (вступники 2022, 2023 рр. з української та іноземної мов) не сприяє якісній підготовці кадрів вищої кваліфікації, відволікає від дослідницької і викладацької діяльності здобувачів освіти, науковий і науково-педагогічний колектив.

Львівська національна академія мистецтв, office@lnam.edu.ua:

Програма ЄВВ з методології наукових досліджень також не базується на чинних освітніх стандартах «магістерського рівня та не узгоджується з переліком компетентностей, які мають бути сформовані на попередніх етапах навчання, що суперечить принципу наступності освіти, закріпленому в освітньому законодавстві.

Особливо виразно ця невідповідність виявляється у сфері мистецької освіти, де магістерські програми ґрунтуються на принципово іншій освітній логіці. Освітній процес у мистецьких закладах вищої освіти здебільшого орієнтований на розвиток творчих компетентностей, а не на академічну теоретичну підготовку. Незважаючи на це, зміст ЄВВ з методології наукових досліджень сформовано за уніфікованою схемою, єдиною для всіх спеціальностей — технічних, гуманітарних і мистецьких. Такий підхід ігнорує методологічну специфіку мистецьких досліджень, у яких домінують практико-орієнтовані, емпіричні або інтерпретаційні методи (practice-based, thinking through art, artistic research). У Європейському просторі вищої освіти ці методології визнаються як автономні та рівноправні форми продукування знання. Відсутність їх у змісті ЄВВ суперечить міжнародним рекомендаціям, зокрема Florence Principles on the Doctorate in the Arts (ELIA, 2016), які підкреслюють необхідність методологічної автономії мистецьких досліджень. Навіть більше, така уніфікація суперечить принципам Болонського процесу щодо гнучкості освітніх траєкторій і визнання міждисциплінарної різноманітності.

У цьому контексті стандартизований тест ЄВВ не враховує ані структури навчальних програм, ані специфіки засвоєння дослідницьких навичок у мистецькому середовищі. Як наслідок — вступники з мистецьких спеціальностей опиняються в

нерівних умовах порівняно з іншими абітурієнтами, що суперечить принципам справедливого доступу до третього рівня освіти.

Програма ЄВВ фокусується переважно на відтворенні академічного знання в стандартизованому, тестовому форматі. Вона не оцінює здатність вступника формулювати власне дослідницьке питання, мистецький чи дослідницький проект. Зміст ЄВВ з методології наукових досліджень у запропонованому форматі прямо суперечить засадничим принципам Salzburg II Recommendations (2010), які формують європейське бачення третього рівня вищої освіти. Зокрема документ підкреслює, що «докторська освіта — це індивідуальний шлях, і структури повинні підтримувати індивідуальний розвиток, а не створювати однаковість і передбачуваність» (Salzburg II, Recommendation D). Це стосується всіх етапів підготовки — включно з етапом вступу.

Юридичну колізію становить той факт, що Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році передбачено складання ЄВВ для вступу на навчання з метою здобуття ступеня також і доктора мистецтва на основі НРК 7. Водночас проект програми відповідного вступного випробування не був винесений на окреме громадське обговорення. Зміст ЄВВ з методології наукових досліджень, запропонований як універсальний для всіх спеціальностей освітньо-наукового рівня, є концептуально неадаптованим до особливостей мистецької галузі; його застосування для вступу на освітньо-творчі програми призведе до нівелювання фахової специфіки підготовки, методологічної невідповідності та позбавлення права на освіту творчо обдарованих вступників, які не орієнтовані на академічні формати тестування.

Також відповідно до пункту 15 Порядку здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва та навчання в асистентурі-стажуванні, вступ до творчої аспірантури передбачає складання чотирьох іспитів: творчого випробування зі спеціальності, співбесіди з фахових питань та наукового реферату, вступного іспиту з іноземної мови та іспиту з філософії. Водночас Порядком прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2025 році додатково запроваджено ще два стандартизовані зовнішні іспити — ЄВІ з іноземної мови та ЄВВ з методології наукових досліджень. Такий надмірно зарегульований підхід не має аналогів у країнах Європейського простору вищої освіти, де вступ на докторські програми з мистецьким профілем, зазвичай базується на оцінці творчих здобутків, портфоліо, дослідницького проекту та співбесіди з потенційним науковим керівником.

З огляду на викладене, вважаємо недоцільним подавати окремі пропозиції до проектів програм ЄФВВ з історії мистецтва та ЄВВ з методології наукових досліджень у межах громадського обговорення, оскільки головною проблемою є не лише зміст запропонованих документів, а передусім концептуальні засади та методологічні підходи, на яких вони ґрунтуються. Водночас зазначимо, що представники Львівської національної академії мистецтв брали участь у розробленні обох програм. Проте аргументовані зауваження, зокрема й викладені вище, не були враховані робочими групами. Це свідчить про відсутність належної експертної взаємодії та нехтування позицією мистецької академічної спільноти.

Просимо Міністерство освіти і науки України скасувати запровадження ЄФВВ з історії мистецтва та ЄВВ з методології наукових досліджень у 2025 році та внести відповідні зміни до Наказу МОН України від 10 лютого 2025 року № 168 «Про затвердження Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2025 році».

Просимо забезпечити подальше доопрацювання ЄФВВ і ЄВВ шляхом їх поетапного впровадження з обов'язковим пілотуванням, міжнародною експертизою та

адаптацією до засад Європейського простору вищої освіти, зокрема з урахуванням положень таких документів як «Salzburg II Recommendations» (2010), «Florence Principles on the Doctorate in the Arts» (ELIA, 2016) для докторських програм. Крім того, вважаємо за необхідне розробити типові програми, перелік рекомендованої літератури та методичні матеріали, а також забезпечити узгодження змісту тестів зі стандартами попереднього рівня освіти з урахуванням галузевої специфіки мистецької освіти.

Наталія Зінченко, к.філос.н., доцент ЗВО кафедри філософії і суспільних наук Полтавського державного медичного університету, викладач освітніх компонентів «Історія та філософія науки», «Теорія пізнання у біомедицині» на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти за освітньо-науковими програмами «Медицина», «Стоматологія», «Педіатрія», «Біологія та біохімія», «Громадське здоров'я», n.zinchenko@pdmu.edu.ua; **Галина Мороховець**, к.пед.н, завідувач аспірантурою наукового відділу, доцент ЗВО кафедри громадського здоров'я з лікарсько-трудою експертизою Полтавського державного медичного університету, викладач освітніх компонентів «Методологія наукового і патентного пошуку і біоетика», «Основи академічної доброчесності та антикорупція» на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти за освітньо-науковими програмами «Медицина», «Стоматологія», «Педіатрія», «Біологія та біохімія», «Громадське здоров'я», g.morokhovets@pdmu.edu.ua:

Опрацювавши Проєкт, базуючись на власному досвіді викладання на другому (магістерському) та третьому (освітньо-науковому) рівнях вищої освіти у медичному ЗВО, дійшли наступних висновків:

Щодо тем «Організація наукової діяльності в Україні», «Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», «Основні питання наукової діяльності, що регулюються законами України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», «Третій рівень вищої освіти – кваліфікації, ступені, основні вимоги до компетентностей і результатів навчання» розділу 1 «НАУКА ТА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ», зауважимо, що кваліфікації та основні вимоги до набуття ступеня доктора філософії встановлюються не лише ЗУ «Про вищу освіту», «Про наукову та науково-технічну діяльність», а і положеннями Постанов КМУ від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а також, у межах своєї автономії, ЗВО можуть встановлювати додаткові вимоги до вступників та здобувачів, що не суперечать вказаним законам. Такі вимоги, здебільшого, стосуються наукової складової підготовки докторів філософії і враховують галузевий контекст закладу.

Щодо тем «Елементи процесу наукового дослідження», «Поняття актуальності наукового дослідження (нові знання ідеї та підходи, потреба у вирішенні конкретної наукової та/або прикладної проблеми)» розділу 3 «СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» зауважимо, що поняття актуальності наукового дослідження не може розглядатися відокремлено від поняття академічної свободи. Питання цього блоку мають стосуватися саме академічної свободи у редакції ЗУ «Про вищу освіту».

Запропонована диференціація актуальності наукового дослідження на знання нових знань, ідей та підходів, розуміння потреби у вирішенні конкретної наукової

та/або прикладної проблеми не є прийнятною. Визначення невирішених питань науки – пошук актуальної теми дослідження є одним з етапів виконання дисертаційної роботи, яке проводиться під керівництвом досвідченого вченого у галузі. Вступник до аспірантури не компетентний визначати необхідність вирішення конкретної наукової та/або прикладної проблеми самостійно. Вміння даного характеру ґрунтується на емпіричному процесі повного циклу наукових досліджень.

Щодо теми «Елементи Кроки з визначення теми наукового дослідження (огляд літератури, можливості та ресурси дослідника, практичне та теоретичне значення очікуваних результатів)» розділу 3 «СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» зауважимо, що знання і розуміння практичного і теоретичного значення очікуваних результатів наукового дослідження базується на досвіді вченого впроваджувати результати наукового дослідження на різних рівнях, що передбачає підготовку технічної документації, оформлення технологій, трансфер технологій у різні сфери виробництва, розуміння державних стандартів, шкал оцінювання технологічної зрілості дослідних зразків, вміння визначати рівень ефекту від впровадження проєктів. Оцінювання даної теми на рівні знань та розуміння не є прийнятним. Для цього блоку доцільно було б оцінювати знання і розуміння стадій наукового дослідження загалом, розуміння понять «наукова проблема», «об'єкт дослідження», «перевірка гіпотези», «аналіз та інтерпретація результатів дослідження», «зміст і особливості викладу тез, наукової статті» тощо.

Щодо теми «Поняття наукової новизни (відкриття, уточнення та доповнення наявних знань, удосконалення наявних моделей чи технологій тощо)» розділу 3 «СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» варто відмітити, що розуміння наукової новизни наукового дослідження має базуватися на практичній роботі з підготовки анотацій проєктів наукових досліджень, розрахунку ефективності (соціальної, економічної тощо) проєкту, що буде виконуватися. Критерії вибору проблеми наукового дослідження є складною методологічною проблемою, яка вивчається здобувачами в аспірантурі нашого закладу у рамках вивчення дисципліни «Методологія наукового і патентного пошуку та біоетики», а також за безпосереднього консультування науковим керівником, який керує науковим дослідженням аспіранта та викладає йому профільну дисципліну. Зауважимо, що «Методологія наукового і патентного пошуку та біоетики» викладається на першому році навчання в аспірантурі, коли здобувач планує наукове дослідження, і, власне, його дизайн, проводить літературний пошук, визначає індикатори ефективності майбутнього дослідження, проводить набір пацієнтів, представляє проєкт дослідження комісії з етичних питань та біоетики, тощо, а також та третьому році навчання, коли результати дослідження аналізуються, систематизуються, активно опубліковуються та впроваджуються у науковий та/або освітній процеси ЗВО та наукових установ, лікувально-діагностичний процес закладів охорони здоров'я, зокрема трансферуються медичні технології, опубліковуються наукові повідомлення (нововведення), призначенні для впровадження у практику охорони здоров'я, оформляються результати патентно-інноваційної роботи – патенти, свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, технології.

Щодо тем «Штучний інтелект у наукових дослідженнях», «Застосування штучного інтелекту (автоматизація пошуку та швидкої обробки великих обсягів інформації, автоматизація рутинних завдань), «Проблеми використання штучного інтелекту (академічна недобросовісність, порушення авторських прав, вигадкування даних, непрозорість методик)» розділу 3 «СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВОЇ

ДІЯЛЬНОСТІ» необхідно орієнтувати вступника на конкретний нормативно-правовий акт, як-то: ЗУ «Про авторське право та суміжні права», Розпорядження КМУ від 2 грудня 2020 р. № 1556-р «Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні», Європейського закону про штучний інтелект тощо. Використання штучного інтелекту у освітньо-науковій діяльності ЗВО та наукових установ має ряд особливостей і нерегульованих процедур. Більше того, заклади освіти, за умови відсутності Закону, підзаконного документів з цього питання, приймають власні політики (положення) щодо особливостей використання ресурсів штучного інтелекту здобувачами і науково-педагогічними працівниками.

Щодо тем підрозділів «Публікації, як спосіб представлення наукових досліджень», «Поняття наукової публікації» розділу 4 «ПРЕДСТАВЛЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ» зауважимо, що ці теми мають детально вивчатися у процесі підготовки в аспірантурі, а виявлення розуміння вступником фактів підтвердження достовірності основних результатів, новизни й наукового рівня дослідження; підтвердження факту апробації та впровадження результатів; фіксації завершення певного стану дослідження або роботи в цілому; забезпечення наукової спільноти первинною науковою інформацією не може базуватися на теоретичному опрацюванні літературного джерела, а має відображати практичну підготовку молодого вченого.

Розуміння забезпечення наукової спільноти первинною науковою інформацією має виявлятися на розумінні здобувача первинної інформації залежно від галузі науки, наукової спеціальності, оскільки первинний матеріал дослідження у галузі фізико-математичних наук значно відрізняється від такого у галузі медицини чи поведінкових наук. Такі теми варто виключити з Проєкту, з огляду на значну практичну спрямованість та галузеві особливості.

Для ефективного застосування ЄВВ з методології наукових дослідження надалі необхідно клопотати перед Директоратом вищої освіти та освіти дорослих МОН України про укладання методичних рекомендацій із вивчення освітнього компонента «Методологія наукових досліджень» на другому (магістерському) рівні вищої освіти та установах перехідного періоду щодо складання ЄВВ, зважаючи на автономність ЗВО, особливості магістерських освітніх програм медичного, фармацевтичного напрямів (наскрізні програми). Розробити уніфікований список обов'язкової та рекомендованої літератури до Проєкту.

Також за необхідне вважаємо укладання подібних методичних документів профільними Міністерствами, у сфері яких знаходяться ЗВО медичного, ветеринарного спрямування, тощо, які б визначали/враховували особливості викладення окремих тем чи дисциплін, примірні терміни і рекомендації щодо обсягу дисциплін.

Олена Хіль, ректор Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової, olena_khil@odma.edu.ua:

Представники професорсько-викладацького складу та студентського контингенту ОНМА імені А.В. Нежданової, як бакалаври, так і здобувачі освіти другого та третього рівнів освітньої кваліфікації, висловлюють принципову незгоду щодо запровадження єдиного вступного випробування (тестування) з методології наукових досліджень при вступі до аспірантури та ЄФВВ з історії мистецтва при вступі до магістратури, що охоплює усі спеціальності галузі культури, мистецтво і гуманітарних науки.

Вимоги освітніх програм бакалаврату, які затверджені відповідно до Стандартів

вищої освіти не передбачають набуття обсягу компетентностей із інших спеціальностей та галузей знань.

Вважаємо пропозицію щодо нових форм тестування не лише зайвою, а інституціонально шкідливою, такою, що загрожує руйнуванням системи національної освіти, оскільки вона висуває вимоги, що є неприйнятними - перебільшеними за обсягом інформації, занадто уніфікованими та невідповідними до фахових потреб окремих спеціальностей.

Окрім цього, дані «програми» суперечать європейській та світовій тенденції поглибленої та науково обґрунтованої спеціалізації, тобто локалізації поняттєво-методичної сфери та пізнавального апарату кожної сфери знань. В умовах та воєнної загрози, під час воєнного стану вони стають засобом підсилення гуманітарної кризи, свідчать про негативне ставлення держави до громадян, відсутність справжньої турботи про життя та психічне здоров'я людей.

Українська культура та національна система освіти мають власний позитивний історичний досвід та творчий потенціал, спираються на традиційні організаційні форми в кожній з фахових сфер, які варто охороняти, зберігати та розвивати, не ускладнюючи цей розвиток недоречними та безглуздими вимогами. Вважаємо, що за даними новими програмними пропозиціями можуть стояти певні комерційні корупційні схеми, котрі спрямовані до руйнування та розорення нашої країни. Пропонуємо кращим юридичним силам України проаналізувати їх відповідність до конституційних норм та національного законодавства, також розглянути питання про правовий/неправовий характер останніх, так званих реформаторських, дій з боку Міністерства освіти та науки України.

Викликає обурення жалюгідна імітація громадського обговорення, оскільки наданий для цього час (біля двох тижнів) сприймається як пряме знущання над громадською свідомістю, над усіма українськими освітянами.

На сьогодні існують свідчення, що навіть високопрофесійні фахівці, залучені до розробки тестів з означених «програм», не мають жодної можливості вплинути на їх зміст та принципи формування. Також цілком справедливим є побоювання щодо остаточної втрати перспективних талановитих абітурієнтів, яких мовби підштовхують до виїзду за межі батьківщини.

Також звертаємо спеціальну увагу на той факт, що наукова методологія та знання з її приводу не підлягає тестовій формі ревізії, а формування та застосування методологічних засад науки відповідає рівню доктора наук, а ніяк не рівню доктора філософії (кандидата наук), тим більше на етапі вступу до аспірантури. Методологічні принципи є одним з найбільш специфічних показників фахового розподілу, тобто спеціалізації, наукової діяльності. Таким чином, програма загального уніфікованого тестування з наукової методології є абсурдною за вихідною мотивацією та постановкою питання.

Відтак вважаємо, що зміст та цільове призначення нових програм тестування не відповідають завданням дійсного сприяння розвитку української науки та освіти, яке очікується від Міністерства освіти та науки, з боку держави. Вважаємо також, що прийняття до дії цих програм не тільки не сприятиме підвищенню якості національної освіти, а й суттєво погіршить функціонування закладів вищої освіти, зокрема в гуманітарній та мистецькій сферах, що є неприйнятним в складних обставинах повномасштабної війни та соціально-економічної кризи. Сьогодні в Україні існує потреба підтримувати вже існуючі ефективні форми й способи освітньої діяльності, а не заважати їм та згубно впливати на актуалізовані й практично успішно діючі у

воєнний час професійні мистецькі (та інші) вищі навчальні заклади.

У зв'язку з цим пропонуємо призупинити розробку нових програм тестування, уважно переглянути усі умови та вимоги щодо вступу до ЗВО на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях, позбавитися від зайвих та недоречних ускладнень, що несуть з собою прямі корупційні загрози, та надати можливість представникам вищих національних навчальних закладів продовжувати професійну діяльність на тих основах, які передбачені діючим законодавством - Законом про вищу освіту та Конституцією України.

Пропонуємо внести відповідні зміни до Порядку прийому для здобуття вищої освіти у 2025 році, зокрема вилучити із складових конкурсного балу для вступу у магістратуру за галуззю знань В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» результат ЄФВВ та виключити із складових конкурсного балу для вступу до аспірантури результат ЄВВ.

Ще раз наголосимо, що умовах повномасштабної війни та діючого в країні воєнного стану нові програмні вимоги до вступу до ЗВО та підготовки фахівців в їх стінах повинні поліпшувати умови професійної освітньо-наукової та освітньо-творчої діяльності, а не ускладнювати їх неприйнятним та невідповідним щодо справжнього підвищення якості освіти чином.

Національна академія педагогічних наук України:

Програма суперечить безперервності і наступності вищої освіти щодо побудови освітнього процесу за поступовим ускладненням на основі здобутих раніше знань. Вступник в аспірантуру має демонструвати опанування того рівня базових і спеціальних знань, який передбачено програмою попереднього рівня освіти. Натомість представлена програма містить багато питань, які виходять за рівень курсу «Основи наукових досліджень», що викладається у більшості українських ЗВО. Зокрема, блок питань про відкриту науку здебільшого в навчальних програмах не висвітлюється. Вступний іспит повинен оцінювати стандартний набір дослідницьких компетентностей, передбачених програмами магістратури. Відповідність програми вступного іспиту академічному навчанню гарантує чесні умови конкуренції між усіма вступниками, що в конкретному випадку порушується.

Запропоновано викласти наступні підрозділи програми в такій редакції:

1.1.1.2. Наука як основний засіб отримання нового об'єктивного знання.

1.1.1.3. Критерії науковості, що відрізняють науку від інших форм знання: об'єктивність;

системність;

можливість перевірки (верифікації);

раціональність;

доказовість;

достовірність;

прогностичність;

наявність поняттєво-категорійного апарату та методології;

суспільне значення результатів.

2.1.3.2. Загальнонаукова методологія. Загальнонаукові підходи, методи, принципи, поняття.

2.1.3.3. Конкретно-наукова методологія. Специфіка методів певної науки.

2.3. Методи наукових досліджень.

Теоретичні та емпіричні методи досліджень. Експеримент.

Змінити когнітивний рівень В на С.

2.3.2.2. Зумовленість результатів дослідження обраними методами. Суб'єктивні ефекти досліджень.

Підрозділ 3.3.1 перенести в 3.3.

3.1.2. Етапи з визначення теми наукового дослідження (огляд літератури, можливості та ресурси дослідника, теоретичне та практичне значення очікуваних результатів).

4.1.1 Поняття наукової публікації запропоновано вилучити.

4.1.1.2. Функції наукових публікацій (оприлюднення результатів наукової роботи; встановлення пріоритету автора; підтвердження особистого внеску дослідника в розробку наукової проблеми; свідчення достовірності основних результатів, новизни й наукового рівня дослідження; підтвердження факту апробації та впровадження результатів; фіксації завершення певного стану дослідження або роботи в цілому; забезпечення наукової спільноти первинною науковою інформацією)

Kalantarova Olena kalantarova.olena@gmail.com

Запропоновано внести зміни до змісту підрозділів, а саме подати в такій редакції:

1.1.2.1. Критерії науковості, які відрізняють науку від інших форм знання: об'єктивність та предметність;

системність;

можливість перевірки (верифікації);

раціональність;

доказовість;

обґрунтованість і достовірність результатів;

формулювання гіпотез, прогнозування та моделювання майбутнього;

наявність понятійно-категоріального апарату та власної методології;

можливість спростування (фальсифікації);

суспільно-значущий характер результатів.

1.1.4.2. Науковий факт, поняття, термін, категорія, ідея, проблема, гіпотеза, концепція, теорія, закон, закономірність, науковий принцип, науковий метод.

1.3.2.1. Підготовка, визначення об'єкту та предмету дослідження, новизни та актуальності, виконання дослідження, оприлюднення, обговорення, уточнення результатів як стадії (етапи) науково-дослідного процесу.

2.1.1.3. Функції методології науки (описова, нормативна, критична, прогностична). Роль методології науки в забезпеченні об'єктивності та надійності наукових досліджень. Мультидисциплінарність, міждисциплінарність, трансдисциплінарність. Міждисциплінарність як сутнісна риса сучасної методології.

2.2.1. Наукове пізнання та його ознаки. Наукове пізнання як відносно самостійна, цілеспрямована пізнавальна діяльність. Компоненти наукового пізнання: наукова парадигма, мета (цілі) пізнання; пізнавальна діяльність суб'єктів; об'єкти пізнання; предмет пізнання; методи та засоби пізнання; логічні форми та мовні засоби пізнання; результати пізнання та науковий дискурс.

2.2.3.3. Поняття наукового факту. Факти дійсності і факти науки. Науковий факт як знання про будь-яку подію або явище, достовірність якого доведена; знання, отримане в ході спостережень і експериментів. Роль фактів у науковому пізнанні: створення емпіричної бази для висунення гіпотез і побудови теорій; вирішальне значення критерію істинності в підтвердженні гіпотез (теорій) або їх спростуванні.

Тараросв Яків Володимирович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії НТУ «ХПІ» tarjv2010@gmail.com

Підрозділ 1.1.1.3. доповнити пунктом «Інституціональні форми організації

наукової діяльності у сучасному світі.»

Підрозділ 1.1.3.2. доповнити пунктом «Принцип верифікації К. Поппера як принцип демаркації наукового та не наукового знання».

Повністю вилучити підрозділ 4.1.

Підрозділ 2.3. доповнити темами: Загально логічні методи наукових досліджень (аналіз, синтез, дедукція, індукція, аналогія). Роль індукції у емпіричному пізнанні. Роль дедукції у теоретичному пізнанні.

Підрозділ 2.3.3.4. доповнити темами: Квazіексперименти» (природний експеримент, уявний експеримент, математичне моделювання. Фізичне моделювання).

Підрозділ 2.3.4.1. доповнити темами: Метод формалізації як узагальнення аксіоматичного методу. Методологічні наслідки теореми Геделя.

Іщук Наталія, професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. Богомольця ishchuknb@gmail.com

1.1.1.2. Наука та інші засоби отримання знання: досвід, генетичне успадкування, фантазія, інтуїція.

Цей пункт сумнівний з тих міркувань, що складно розрізнити інтуїцію науковця і інтуїцію людини; уяву і фантазію науковця і фантазію людини. Інтуїція і фантазія присутні як у науковому, так і буденному пізнанні.

1.1.2.1. Критерії науковості, які відрізняють науку від інших форм знання: об'єктивність та предметність;

системність;

можливість перевірки (верифікації і фальсифікації);

раціональність;

Верифікація – встановлення відповідності з чуттєвим досвідом; фальсифікація (К. Поппер) – перевірка на наявність помилок.

обґрунтованість і достовірність результатів;

орієнтація на передбачення;

На наукове передбачення. Є, наприклад, передбачення релігійне.

позаморальність;

Можливо краще – ціннісно нейтральна.

1.1.2.2. Основні функції науки: пізнавальна (евристична), практична (виробнича), світоглядна, соціальна, культурно-виховна, освітня.

Всі перераховані в цьому пункті функції – соціальні. Що мається на увазі?

1.1.3.1. Наука, ненаука, псевдонаука (квазінаука) Наука та доказовість, несуперечність експериментально встановленим фактам, відтворення результату. Науковий скептицизм.

Можливо: несуперечливість?

Я б додала пункт Феномен псевдошарлатанства (невизнання справжніх відкриттів).

Підрозділ 1.1.3.2 подати в такому трактуванні: Псевдонаука та протонаука. Проблема демаркації (відбір і ранжування критеріїв, мінливість науки, її динамічний розвиток).

Підрозділ 1.1.4.1 доповнити темою «Феномен колективного суб'єкта в сучасній науці».

Підрозділ 1.1.4.2 доповнити темою «Вимоги до наукових ідей, гіпотез, концепцій, теорій тощо».

1.3.1.1. подати в такому трактуванні: Історичний, прагматичний, теоретичний, соціальний контексти поняття наукове дослідження. Зв'язок поняття «наукове

дослідження» з іншими поняттями: знання, інформація, розвідка, пошук, відкриття, винахід, прогрес, науководослідна діяльність тощо.

Підрозділ 1.3.1.3 доповнити темою «Діалектика фундаментального і прикладного знання. Відмінність ідеалів наукового дослідження в різних областях наукового знання».

1.3.3.1. подати в такому трактуванні:

Класифікація за сферою використання результатів (за цільовим призначенням).

Класифікація за методами дослідження.

Класифікація за джерелом фінансування.

Класифікація за зв'язком із суспільним виробництвом. Класифікація за тривалістю дослідження.

Класифікація за стадіями дослідження.

Класифікація за складом якостей об'єкта.

Класифікація за кількістю науковців, які працюють над дослідженням (одиничне, групове).

Класифікація за кількістю задіяних наукових галузей (одна, комплексне або big science).

1.4.1.1 подати в такому трактуванні: Визначення поняття «відкрита наука». «Відкрита наука» як етап розвитку «великої науки».

1.4.1.3 подати в такому трактуванні: Наукова комунікація в добу «відкритої науки».

Володимир Бахрушин, професор, д.ф.-м.н., vladimir.bakhrushin@gmail.com

1.1.1 Наука як складова культури (*соціокультурний феномен*) зайві слова

1.1.1.1. Відмінності науки від інших форм культури. Наука та філософія, наука та релігія, наука та мистецтво.

Термін «форма культури» невизначений. Крім того, у назві розділу науку названо не формою, а складовою культури, що більше відповідає Закону України «Про культуру».

Наука та інші засоби отримання знання: досвід, генетичне успадкування, фантазія, інтуїція.

Фантазія та інтуїція не є формами ОТРИМАННЯ ЗНАННЯ. «Генетичне успадкування знань» - це взагалі якась лженаука.

1.1.1.3 Наука як виробництво знання. «Виробництво знання» - невдалий термін. Але це те саме, що наукове дослідження, яке вже згадано окремо у цьому переліку.

Наука як система знань (теорії, закони, гіпотези, поняття, наукові методи).

Наука як дослідницька (пізнавальна) діяльність. Види наукової діяльності (згідно із Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність»). Різні науковці виокремлюють різні види. Тому потрібна конкретизація.

Наука як соціальний інститут.

1.1.2.1. Критерії науковості, які відрізняють науку від інших форм знання (*У такому контексті зазвичай говорять про наукове пізнання та інші форми пізнання*): об'єктивність та предметність (*Це філософська категорія, яку зазвичай не згадують у методології наукових досліджень*);

системність;

можливість перевірки (верифікації);

раціональність;

доказовість;

обґрунтованість і достовірність результатів (*Достовірність не є обов'язковою*

ознакою. Є умови невизначеності, є статистика, є наукові гіпотези, які ще тільки потребують (інколи сотні років) доведення чи спростування, ... Але від цього вони не втрачають статусу науковості);

орієнтація на передбачення; *(Лише в окремих випадках)*

наявність понятійно-категоріального апарату та власної методології;

позаморальність;

суспільно-значущий характер результатів. *(Не завжди. Крім того, результати лженауки також часто є суспільно значущими. Тому це не є критерієм науковості.)*

1.1.2.2. Основні функції науки: пізнавальна (евристична), практична (виробнича), світоглядна, соціальна, культурно-виховна, освітня. («Пізнавальна» та «евристична» не є синонімами. Крім того, зазвичай кажуть про евристичні методи, а не про евристичну функцію науки)

1.1.2.3. Сучасні підходи до класифікації наук: за методом цілями дослідження (фундаментальні, прикладні, розробки), за предметом (природничі, технічні, суспільні, гуманітарні).

(Фундаментальні і прикладні дослідження можуть використовувати одні й ті самі методи).

1.1.3.1. Наука, ненаука, псевдонаука, протонаука. Наука та доказовість, несуперечність емпірично експериментально встановленим фактам, відтворення результату відтворюваність результатів. Науковий скептицизм.

(«Емпірично» - більш загальний термін. Приміром, в астрономії факти встановлюються за результатами спостережень, а не експериментів).

1.1.3.2. Псевдонаука та протонаука. Проблема демаркації (підбір критерію, мінливість науки, її недосконалість).

Псевдонаука є у попередньому пункті. Критерії науковості (вони ж і критерії демаркації) є в 1.1.2.1. Існування універсального критерію є предметом дискусії науковців. Тому не може бути предметом тестування.

1.3.2.1. Аналіз проблематики і визначення проблеми дослідження, підготовка, виконання дослідження, оприлюднення результатів, обговорення, уточнення результатів як стадії (етапи) науково-дослідного процесу.

1.3.3.1. Класифікація за сферою використання результатів (за цільовим призначенням).

Класифікація за методом дослідження.

Класифікація за джерелом фінансування.

Класифікація за зв'язком із суспільним виробництвом. Класифікація за тривалістю дослідження.

Класифікація за стадіями дослідження.

Класифікація за складом якостей об'єкта. *(Невдале формулювання, яке не є загальноприйнятим).*

Класифікація за кількістю науковців, які працюють над дослідженням (одиничне, групове).

Класифікація за кількістю задіяних наукових галузей (одна, комплексне або big science). *(Невдале формулювання, яке не є загальноприйнятим)*

1.4.1.2. Відкрита наука як п'ята свобода ЄС (свобода пересування знань).
Це значною мірою дублює 1.4.1.3

2.1.1.2. Методологія як загальна система і галузь теоретичних знань і уявлень. Методологія як система найбільш загальних принципів пізнання. Методологія як вчення про правила мислення. *(Це все дуже неоднозначно для*

застосування у стандартизованих тестах).

Методологія як вчення про науковий метод.

2.1.1.3. Функції методології науки (описова, нормативна, критична, прогностична). *(Ця класифікація функцій не є загальновизнаною. У літературі є істотно інші класифікації).*

Роль методології науки в забезпеченні об'єктивності та надійності наукових досліджень. Міждисциплінарність як сутнісна риса сучасної методології. *(Міждисциплінарність важлива в окремих випадках. Але вона не є сутнісною рисою).*

2.1.1.4. Структура методології за змістом (принципи, парадигми, цінності, теорії, поняття, методи, прийоми), за видами діяльності (гносеологічна методологія, аксіологічна методологія, праксеологічна методологія).

(Дуже дискусійні питання. Щонайменше, не для тестів).

2.1.2.2. Класифікація методів за типом знання, рівнем пізнання, методологією дослідження, способом організації наукового дослідження, **за** найзагальнішими *(треба або конкретизувати або виключити)* підставами.

Як бути зі статистичними методами, імовірностями, довірчими інтервалами, методами нечіткої математики, ...?

2.1.2.4. Ознаки наукового методу (об'єктивність, надійність, валідність, детермінованість, результативність, ясність, адекватність). *(? Немає такої ознаки)*

2.1.2.6. Структура методики (мета, завдання, об'єкт, предмет, методи, інструменти, процедури, критерії оцінювання результатів). Вимоги до методики (адаптивність, відтворюваність результатів, ефективність).

2.1.3.1. Всезагальна (філософська) методологія як вищий рівень методології науки – *вилучити*.

Це погляд філософів, який не є загальноприйнятим у науці і не використовується у більшості наук.

2.1.3.2. Загальнонаукова методологія як рівень змістовної методології, методологічного знання *(вилучити)*. Загальнонаукові підходи, загальнонаукові принципи, загальнонаукові поняття.

2.1.4.1 Основні методологічні принципи наукових досліджень *(об'єктивність, всебічність, сутнісний аналіз, єдність історичного і логічного, доказовість, альтернативність - вилучити, системність).*

Це може бути принципами лише для окремих видів досліджень з окремих наук.

2.2.2. Принципи наукового пізнання (принцип об'єктивності; принцип пояснення множини досліджуваних явищ за допомогою небагатьох загальних уявлень *ніде*тав; принцип достатньої повноти обґрунтування; принцип системності; принцип єдності аналізу й синтезу; принцип єдності історичного й логічного; принцип сходження від абстрактного до конкретного).

2.2.3.2. Специфіка емпіричного знання. Пізнання об'єкта з боку зовнішніх зв'язків; **протокольна фіксація різних вимірів явища; прості судження як логічна форма відображення; вузькість** *(вилучити)* обмеженість сфери застосування отриманого знання.

?? Важко зрозуміти про що це. Що таке «виміри явища»? «Протокольна фіксація» застосовується лише в окремих науках і випадках. Судження, навіть прості, - це теоретичне, а не емпіричне пізнання.

2.2.3.3. Поняття наукового факту. Факти дійсності і факти науки. **Науковий факт як знання про будь-яку подію або явище, достовірність якого доведена; знання, отримане в ході спостережень і експериментів** *(вилучити).*

(Наукові факти можуть бути результатами логічного виведення, розрахунків тощо. Наукові факти можуть полягати у встановленні можливості події, її імовірності тощо, а не у встановленні достовірності. Наукові факти стосуються загального, а не окремих подій.). Роль фактів у науковому пізнанні: створення емпіричної бази для висунення гіпотез і побудови теорій; вирішальне значення в підтвердженні гіпотез (теорій) або їх спростуванні.

2.2.3.4. Теоретичний рівень як вищий ступінь пізнання дійсності, де об'єкт проявляється з боку тих його зв'язків і відношень, що недоступні емпіричному рівню (вилучити). *Не варто казати про вищі та нижчі рівні. Теоретичні дослідження часто стосуються також пояснення зв'язків і відношень, що можуть досліджуватися емпіричними методами.*

Специфіка теоретичного пізнання. Проблеми і наукові припущення (гіпотези), що базуються на фактах, а також засновані на ~~них~~ наукових фактах закони, принципи і теорії.

2.2.3.5. Специфіка теоретичного знання. Створення систем знань, теорій, у яких розкриваються загальні **та необхідні** (вилучити) *(Що таке необхідні? Для кого/чого вони необхідні приміром, у фізиці, математиці, ...?)* зв'язки, формулюються закони, переважає раціональний момент пізнання, відображаються явища і процеси з боку їхніх універсальних внутрішніх зв'язків і закономірностей, систематизуються досліджувані об'єкти, усвідомлюється їхня суть та закони існування. *(Значна частина теоретичних знань передбачає опис поведінки, але не передбачає розуміння сутності та законів існування).*

2.2.3.6. Поняття наукової теорії. Теорія як найбільш розвинена форма наукового пізнання *(Як створювати тестові завдання?)*. Теорія як сукупність доведених і об'єднаних у єдину систему понять, категорій, законів, принципів, концепцій, що узагальнено відображають певну сферу дійсності. Наукова теорія як сукупність понять і суджень стосовно деякої предметної сфери, об'єднаних у єдину **істинну, вірогідну систему наукових знань за допомогою певних логічних принципів** (вилучити). *У багатьох випадках теорії не зовсім істинні і вірогідні (тобто передбачають можливість подальшого розвитку) і базуються не лише на логічних перетвореннях).* Функції теорії (синтетична, пояснювальна, методологічна, прогностична, практична).

2.3.1. Метод як обґрунтована та ефективна система ~~поєднованих~~ дій для досягнення певних цілей, що безперервно вдосконалюється (вилучити).

Дії можуть бути й одночасними, а не послідовними. Постійне вдосконалення не є загальною характеристикою методу.

2.3.1.1. Основні ознаки і характеристики методу (вилучити) (Метод як засіб отримання наукового знання, як спосіб організації пізнавальних процедур, як система пізнавальних прийомів).

Треба конкретизувати або виключити.

2.3.1.2. Критерії оцінювання ефективності застосування методів (інноваційність, верифікованість отриманого результату, його практична значущість (вилучити). *(Це характеристика результату, а не методу. Верифікацію часто здійснюють за допомогою інших методів. Ефективність – це одна зі складових практичної значущості, але не навпаки)* можливість досягнення мети дослідження за допомогою відповідного методу, ресурси, необхідні для досягнення мети дослідження – час, обсяг фінансування, складне чи дефіцитне обладнання).

2.3.2 Функції методу. Питання залежності (вилучити) (Функції – це наступний

пункт). Залежність результатів дослідження від методу.

2.3.2.2. Суб'єктивність і об'єктивність у виборі методів дослідження.

Поняття «методологічного негативізму», «методологічного анархізму» та «методологічної ейфорії».

Зумовленість результатів дослідження обраними методами. *(Вибір методу обмежений об'єктивними факторами).*

2.3.3.3. **Методи** вимірювання. Вимірювання як визначення числового значення. Основні елементи вимірювання. Поняття похибки вимірювань.

2.3.3.4. Експеримент як метод наукового дослідження. Класифікація експериментів за метою дослідження, галуззю науки, організацією проведення, контрольованими величинами, кількістю варійованих факторів **(за призначенням об'єкта експерименту, за характером зовнішніх впливів, за характером об'єктів і явищ, за структурою об'єктів і явищ, за способом формування умов проведення, за метою дослідження)**–*(вилучити)*. Етапи експерименту.

Це дуже нетипова класифікація. В літературі частіше використовують інші.

2.3.5.1 Методи збирання та оброблення кількісних даних (опитування, аналіз документів, вимірювання, статистичний аналіз даних,—**зведення** *(вилучити)* результатів).

Цей термін у більшості наук не вживають.

2.3.5.2. **Класифікація якісних методів дослідження (прямі, непрямі).** *(вилучити)* Методи збирання, оброблення та аналізу нечислових даних.

Є багато різних класифікацій, що застосовуються в конкретних науках і не є загальними. Водночас, якщо у попередньому пункті йдеться про кількісні методи, то варто згадати і про якісні.

3.1. Головним елементом має бути дослідження, якого тут немає.

3.1.1 Поняття актуальності наукового дослідження (нові знання ідеї та підходи (це до 3.1.4), потреба у вирішенні конкретної наукової та/або прикладної проблеми).

3.1.3. Проведення дослідження: експерименти, спостереження, розрахунки, моделювання, логічні доведення, аналіз, синтез тощо. Визначення мети, завдань, методів, необхідних ресурсів та обладнання **об'єкта та предмета дослідження, розуміння відмінності між цими поняттями** *(вилучити)*.

У провідних наукових виданнях зазвичай немає таких вимог. Натомість бувають вимоги про визначення мети (object) і предметної області (subject).

У підрозділі 3.2 Пошук і опрацювання наукової інформації збільшити питому вагу до 16%.

3.2.1.1. Інформація та її роль у науковому дослідженні. *(Що саме? Як на основі цього робити тестове завдання?)*

Основні властивості наукової інформації (адекватність, релевантність, правильність, точність, актуальність).

3.2.3.2. Інформаційно-пошукові системи, ресурси мережі Інтернет (електронні наукові видання, **наукометричні** *(вилучити)* бази даних, репозиторії, архіви).

Не лише наукометричні. Є статистичні бази, бази результатів спостережень тощо. Крім того, термін «наукометрична база» є некоректним. Скопус і WoS так себе не позиціонують. Є бази, зокрема бібліографічні, доповнені інструментами наукометричного аналізу.

3.2.4.2. Проблеми використання штучного інтелекту (академічна

недоборочесність, порушення авторських прав, вигадкування даних, непрозорість методик, **викривлення інформації**).

3.2.5. Методологічна культура.

Поняття академічної доброчесності (вилучити). Академічна доброчесність.

3.3.1.1. Поняття методологічної культури. *(Немає усталеного поняття, прийнятного для створення тестів.)*

Ознаки методологічної культури (методологічність *(Складова компетентності)*), методологічна рефлексія, методологічна грамотність, Методологічна компетентність *(Методологічна компетентність охоплює все інше і значною мірою збігається з поняттям методологічної культури)*, культура роботи з інформацією). *Це не про методологію.*

3.3.1.2. Основні принципи етики наукової діяльності (об'єктивність та неупередженість; відповідальність за результати досліджень; повага до інтелектуальної власності; уникання конфлікту інтересів).

3.2.5.1. Академічна доброчесність. Принципи академічної доброчесності (чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, прозорість).

3.2.5.2. Види порушень академічної доброчесності (плагіат, самоплагіат, фальсифікація, фабрикація, списування, обман, хабарництво). Відповідальність за порушення академічної доброчесності.

4.1.1.1. Наукова публікація **як презентоване описання** *(вилучити)* структурований опис наукового дослідження, що містить пояснення сутності певної наукової проблеми, методи й результати її дослідження, науково обґрунтовані висновки.

5. Інформація про рішення, прийняті за результатами обговорення:

Пропозиції та зауваження, що надійшли під час громадського обговорення, опрацьовано та частково враховано, а саме:

Зауваження яке надійшло imagine.derkachev@gmail.com взяте до уваги, але конкретна імплементація визнана неможливою через відсутність конкретних пропозицій.

Поради Шпачинського Ігоря Леонідовича відхилені як такі, що стосуються змісту іншого випробування (ЄВІ, частина ТЗНК).

Пропозиції надіслані ректоратом Запорізького державного медико-фармацевтичного університету виходять за межі компетенції робочої групи.

Пропозиції Костянтина Грішина, Юськів Христини Тарасівни та Ігоря Морозова відхилено, оскільки програми типу ЄВВ, ЄФВВ, ЄВІ не передбачають включення переліку літератури для підготовки.

Пропозиції Володимира Федика виходять за межі компетенції робочої групи.

Пропозиції Громадської організації «Українське науково-освітнє ІТ товариство» (ГО «УНІТ») за пунктами 1 та 2 були враховані при доопрацюванні програми за результатами громадського обговорення. Пропозиція за пунктом 3 не була врахована, оскільки згідно з наказами Міністерства освіти і науки України від 10 лютого 2025 року №168 та від 5 березня 2025 року №410 дана програма є єдиною для всіх спеціальностей, і можливість її диференціації не передбачена. Щодо складності формулювань – робоча група намагалась спростити їх та уникати вузькопрофільної термінології.

Пропозиції, надіслані Національною академією наук України, Львівською національною академією мистецтв та ректором Одеської національної музичної академії імені А.В. Нежданової, не були враховані, оскільки виходять за межі компетенції робочої групи.

Зауваження, надіслані Наталією Зінченко та Галиною Мороховець, не були враховані, оскільки не містили конкретних пропозицій, а стосувалися загального заперечення доцільності створення програми вступного випробування з методології наукових досліджень для вступу на програми третього рівня вищої освіти.

Пропозиції Національної академії педагогічних наук України щодо пунктів програми 1.1.1.2, 1.1.1.3, 3.1.2 враховані. Враховані частково пропозиції до таких пунктів: 2.1.3.2 автори програми вважають за доцільне зберегти згадку про загальнонаукові принципи та поняття; 2.1.3.3 – деталізація методів окремих наук є неможливою в загальному тесті. Відхилені пропозиції до таких пунктів: 2.3 – експертна група ухвалила рішення, що цей пункт програми відповідає когнітивному рівню В. Автори програми підкреслюють, що експеримент є одним з методів емпіричного дослідження і не може виноситися в окремий пункт. Зазначене поняття використано як назва підрозділу, який деталізується в подальших пунктах (зокрема, п. 2.3.3.4); 2.3.2.2 – робоча група вважає, що вислів «суб'єктивні ефекти досліджень» ускладнює розуміння змісту питання та потребує пояснення поняття «ефекти досліджень», натомість запропоновані терміни – «методологічний негативізм», «методологічний анархізм», «методологічна ейфорія» – є усталеними в науковій практиці; 3.3 – робоча група вважає недоцільним вилучення питання та перенесення його в назву підрозділу; 4.1 – робоча група вважає за необхідне зберегти в програмі тесту поняття наукової публікації; 4.1.1.2 – робоча група вважає, що поняття «підтвердження особистого внеску» потребує чіткого роз'яснення: що саме слід вважати таким підтвердженням? Окрім того використання поняття «підтвердження особистого внеску» суттєво ускладнює створення відповідних тестових завдань.

Пропозиція від Kalantarova Olena щодо п. 1.1.2.1 частково врахована (редакційно).

Підрозділ подано в такій редакції:

Критерії науковості, які відрізняють науку від інших форм знання: об'єктивність і предметність; системність; можливість перевірки; раціональність; доказовість; обґрунтованість і достовірність результатів; орієнтація на передбачення; наявність понятійно-категоріального апарату та власної методології.

Відхилені пропозиції Olena Kalantarova до таких пунктів: п. 1.1.4.2 – науковому методу присвячено підрозділ 2.3, тому робоча група вважає недоцільним дублювання;

Також робоча група прийняла пропозицію, що тест з методології наукових досліджень міститиме два когнітивні рівні – А та В; відповідно, рівень С замінено на рівень В; п. 1.3.2.1 – питання визначення об'єкта і предмета дослідження, новизни та актуальності розглядаються в підрозділі 3.1; п. 2.1.1.3 – робоча група розглядала ці питання, включала їх до програми, однак дійшла висновку, що для цілей ЄВВ вони є надмірними і можуть бути охоплені в процесі навчання в аспірантурі; так само і щодо пропозицій до п. 2.2.1 – аналогічно, робоча група вважає ці питання надмірними для ЄВВ і такими, що доцільні в межах аспірантської підготовки. п. 2.2.3.3 – автори програми вважають доречним включення критеріїв істинності за змістом. Робоча група також підтвердила рішення щодо двох когнітивних рівнів тесту – А і В, відповідно рівень С виключено.

Пропозиції Тарароєва Якова Володимировича, доктора філософських наук,

професора, професора кафедри філософії НТУ «ХПІ», відхилені. Так, робоча група вважає, що: запропоноване до п. 1.1.1.3. доповнення темою «Організація наукової діяльності» висвітлено в п. 1.2; п. 1.1.3.2 – запропоноване питання вилучене з програми; щодо вилучення з програми п. 1.4 – автори програми вважають, що поняття «відкрита наука» є центральним у сучасних тенденціях розвитку наукових досліджень. Робоча група залишає цей розділ, за винятком п. 1.4.1.2, як такого, що є повторенням п. 1.4.1.3; щодо доповнення п. 2.3 темами – вважається недоцільним, оскільки це назва розділу, а запропоновані загальнологічні методи розглядаються в п. 2.1.2.3; доповнення п. 2.3.3.4 темами «Метод формалізації як узагальнення аксіоматичного методу» та «Методологічні наслідки теореми Геделя» є недоцільним, оскільки ЄВВ складають абітурієнти всіх спеціальностей, тому надмірне ускладнення є зайвим. Дане питання було викладене в програмі в такій редакції: «Експеримент як метод наукового дослідження. Етапи експерименту».

Пропозиції Іщук Наталії, професора кафедри філософії, біоетики та історії медицини НМУ ім. О. Богомольця, щодо пункту 1.1.1.2 враховано. Пропозицію щодо пункту 1.1.2.1 враховано редакційно, і її подано в такому трактуванні: Критерії науковості, які відрізняють науку від інших форм знання: об'єктивність та предметність; системність; наявність можливості перевірки; раціональність; доказовість; обґрунтованість і достовірність результатів; орієнтація на передбачення; наявність понятійно-категоріального апарату та власної методології. Пропозицію до п. 1.1.3.1 враховано, даний пункт викладено в такій редакції: Наука, ненаука, псевдонаука, протонаука. Наука та доказовість, несуперечливість емпірично встановленим фактам, відтворюваність результатів. Науковий скептицизм. Що стосується «псевдошарлатанства», то це поняття не має однозначного визначення, тому в цій частині пропозицію відхилено. Щодо редакторських правок у п. 1.3.3.1 – пропозицію враховано.

Робоча група відхилила пропозиції, запропоновані до: п. 1.1.2.2 – оскільки вважає її не пропозицією, а уточненням. Наука є соціальним інститутом, відповідно виконує у суспільстві соціальну функцію; п. 1.1.3.2 – знято з програми; щодо доповнення п. 1.1.4.1 темою «Феномен колективного суб'єкта в сучасній науці» – робоча група вважає це надмірним ускладненням питання, враховуючи, що ЄВВ складають усі спеціальності, незалежно від вивчення/невивчення Методології наукового дослідження; п. 1.1.4.2 доповнення темою «Вимоги до наукових ідей, гіпотез, концепцій, теорій тощо» – автори програми вважають, що знання основних понять наукових досліджень є достатнім. Також робоча група прийняла пропозицію про те, що тест з Методології наукових досліджень буде мати два когнітивні рівні – А та В, відповідно рівень С замінено на В. Запропоновані доповнення до п. 1.3.1.1 розглянуто в підрозділі 1.2. Доповнення п. 1.3.1.3 темою «Діалектика фундаментального і прикладного знання. Відмінність ідеалів наукового дослідження в різних областях наукового знання» робоча група вважає надмірним ускладненням питання, враховуючи, що ЄВВ складають усі спеціальності, незалежно від вивчення/невивчення Методології наукового дослідження. Щодо п. 1.4.1.1 – робоча група вважає недоречним введення незрозумілих понять типу «великої науки». Щодо п. 1.4.1.3. – з огляду на те, що назва розділу вже визначає його спрямованість («Відкрита наука»), робоча група вважає недоцільним повторювати це в кожному підпункті.

Пропозиції та коментарі, надані Володимиром Бахрушиним, професором, доктором фізико-математичних наук, робоча група повністю врахувала щодо таких

пунктів програми: 1.1.1.1, 1.1.1.2, 1.1.1.3, 1.1.2.1, 1.1.2.2, 1.1.2.3, 1.1.3.1, 1.3.3.1, 1.4.1.2, 2.1.1.3, 2.1.2.2, 2.1.2.6, 2.2.2, 2.2.3.4, 2.2.3.5, 2.2.3.6, 2.3.1, 2.3.1.1, 2.3.2.2, 3.1.1, 3.2.3.2, 3.3, 3.3.1.4, 4.1.1.1.

До окремих пунктів програми пропозиції враховано частково та подано в такій редакції: 1.3.2.1. Визначення проблеми дослідження. Підготовка, виконання дослідження. Оприлюднення, обговорення й уточнення результатів як стадій (етапів) науково-дослідного процесу. 2.1.1.4. Структура методології за змістом (принципи, парадигми, цінності, теорії, поняття, методи, прийоми). 2.1.2.4. Ознаки наукового методу: об'єктивність, надійність, валідність, детермінованість, результативність, адекватність. 2.1.3.2. Загальнонаукова методологія. Загальнонаукові підходи, загальнонаукові принципи, загальнонаукові поняття. 2.2.3.2. Специфіка емпіричного знання. Пізнання об'єкта з боку зовнішніх зв'язків; обмеженість сфери застосування отриманого знання. 2.2.3.3. – пропозиція врахована частково в наступній редакції: Поняття наукового факту. Факти дійсності і факти науки. Науковий факт як: знання про подію або явище, достовірність яких доведена; знання, отримане в ході спостережень і експериментів. Роль фактів у науковому пізнанні: створення емпіричної бази для висунення гіпотез і побудови теорій; вирішальне значення у підтвердженні гіпотез (теорій) або їх спростуванні. Також, робоча група прийняла пропозицію про те, що тест з Методології наукових досліджень буде мати 2 когнітивних рівня – А та В, відповідно рівень С замінений на В. 2.3.3.4. Експеримент як метод наукового дослідження. Етапи експерименту. 3.1. Елементи наукового дослідження. 3.2.1.1. Основні властивості наукової інформації: адекватність, релевантність, правильність, точність, актуальність.

Робоча група відхилила пропозиції щодо пунктів програми: 1.1.1, оскільки це назва підрозділу, яка несе уточнення; 1.1.3.2 – дане питання знято з програми; 2.1.1.2 – робоча група вважає, що формулювання питання є усталеною в методології науки формою і не має суперечностей; 2.1.3.1 – викладено в наступній редакції: Філософська методологія як рівень методології науки. 2.1.4.1 – робоча група вважає, що таке формулювання є усталеною в методології науки формою і не має суперечностей. 2.3.1.2 – знято з програми; 2.3.2 – означена назва є назвою підрозділу і не є дублюванням; 2.3.3.3 – подання в множині недоречно, оскільки мова йде про один з методів емпіричного дослідження. 2.3.5.1 – питання знято з програми; 2.3.5.2 – питання знято з програми; 3.1.3 – подане формулювання є усталеною в методології науки формою і не має суперечностей; 3.2 - робоча група вважає, що питома вага у 8% є достатньою для цього підрозділу і не потребує збільшення до 16%; 3.2.4.2 – введення поняття «викривлення інформації» є надмірним ускладненням питання; щодо коментаря до 3.3.1.1, то автори програми вважають, що розуміння методологічної культури є елементом загальної культури абітурієнта; 3.3.1.2 – не містить конкретних пропозицій; 3.2.5.1 – автори програми в даному питанні розрізняють поняття «академічна доброчесність», та принципи, за якими дії дослідника можна вважати доброчесними.